

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

ВИННИК ТЕТЯНА МИХАЙЛІВНА

УДК 65.016.7:69.003

**ДІАГНОСТУВАННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2010

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ГРИНЧУЦЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ІВАНОВИЧ,
Тернопільський національний економічний
університет,
завідувач кафедри економіки підприємств і
корпорацій

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
СКВОРЦОВ ІГОР БОРИСОВИЧ,
Національний університет
«Львівська політехніка»,
професор кафедри економіки підприємства та
інвестицій

кандидат економічних наук,
МАКСИМ'ЮК СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу,
доцент кафедри управління регіональним
економічним розвитком

Захист відбудеться «29» червня 2010 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.052.05 Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56 (корпус №10, зал засідань).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за адресою: м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Автореферат розісланий «28» травня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к.е.н., доцент

О. А. Сороківська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобалізація та інституційні трансформації – реалії сучасного світу, що потребують перманентного моніторингу змін зовнішнього середовища, зумовлених зростанням складності й невизначеності економічних процесів, загостренням конкурентної боротьби, динамічністю соціальних систем, безсистемністю внутрішніх реформ.

Особлива увага за таких умов необхідна підприємствам будівельної галузі, для яких негативні макроекономічні тенденції – спад ВВП, зниження життєвого рівня населення, зменшення інвестицій, активізація інфляційних процесів, девальвація національної грошової одиниці, обмеження банківського кредитування тощо – детермінують розвиток кризових процесів усередині галузі, котрі, своєю чергою, негативно впливають на розвиток економіки країни загалом. Одним із дієвих способів пристосування підприємства до мінливого ринку є реструктуризація – внутрішні структурні перетворення, спрямовані на підвищення ефективності господарювання шляхом усунення (максимального обмеження) негативного впливу як екзогенних, так і ендогенних факторів.

Вагомий вклад у формування теоретичних і прикладних засад реструктуризації внесли такі українські та зарубіжні вчені, як М. Аїстова, Б. Андрушків, М. Архипчук, Т. Бень, Л. Белих, М. Вандерборт, Л. Водачек, Патрік А. Гохан, В. Гринчуцький, С. Довбня, Л. Зуєва, І. Мазур, С. Максим'юк, О. Моргулець, Ю. Нікітін, О. Паровий, М. Федотова, В. Шапіро. У працях висвітлено погляди авторів на сутність реструктуризації, запропоновано різні підходи до класифікації її етапів, видів, способів реалізації, розкрито теоретичні та методичні основи управління реструктуризаційним процесом.

Ефективність будівництва, його інвестиційний потенціал та організаційно-технологічні особливості досліджували на концептуальних засадах менеджменту, маркетингу і бухгалтерського обліку Л. Беззубко, І. Бланк, В. Вовк, А. Гойко, З. Задорожний, В. Кравченко, Я. Крупка, Б. Литвин, П. Микитюк, К. Паливода, І. Скворцов, В. Черняк та інші науковці.

Водночас, у науковій літературі, незважаючи на велику кількість фундаментальних праць із даної тематики, є розбіжності щодо трактування суті реструктуризації, багатьом методам оцінки ефективності реструктуризації не вистачає доступності. Подальшого теоретичного осмислення потребують реструктуризаційні заходи, диференційовані залежно від мети, недостатньо обґрунтовано індикатори діагностики необхідності реструктуризації, зокрема залежно від фінансових можливостей підприємства і типу здійснюваної реструктуризації. Також потребує вдосконалення організація реструктуризації як адитивного процесу, необхідний пошук нових способів реалізації внутрішніх структурних перетворень, поза увагою вчених залишається превентивне оцінювання ефективності реструктуризації. Об'єктивна необхідність наукового розроблення окреслених проблем зумовила актуальність теми

дисертаційного дослідження та її прикладне значення для підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з держбюджетною темою Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя № ДП131-06 «Науково обґрунтована реструктуризація економіки регіону» (реєстраційний номер 0106U000130) (довідка № 622 від 16. 03. 2010). Тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри фінансів, обліку і контролю Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя № ВК29-09 «Розробка системи новітніх технологій управління фінансами суб'єктів господарювання (реєстраційний номер 0107U012221) (довідка № 622 від 16. 03. 2010).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретичних і практичних положень щодо діагностування необхідності реструктуризації будівельних підприємств.

Для досягнення мети наукового дослідження визначено такі основні завдання:

- розвинути наявні та виробити власні теоретичні підходи до визначення суті реструктуризації;
- удосконалити послідовність процесів формування та реалізації реструктуризації;
- обґрунтувати і диференціювати способи реалізації структурних перетворень на підприємстві відповідно до мети реструктуризації;
- запропонувати метод діагностування реструктуризаційних процесів у будівельній галузі;
- дослідити сучасний стан будівельної галузі, її інвестиційної привабливості для доведення визначальної ролі адаптивної реструктуризації будівельних підприємств та обґрунтування впливу екзогенних факторів на ефективність їх діяльності;
- розробити та впровадити модель превентивного оцінювання ефективності реструктуризаційних процесів, враховуючи особливості діяльності будівельних підприємств.

Об'єктом дисертаційного дослідження є процес діагностування необхідності реструктуризаційних перетворень будівельних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади діагностування реструктуризаційних процесів у будівельній галузі.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі для вирішення намічених завдань та досягнення мети використано такі методи: наукового узагальнення, порівняння, систематизації – при уточненні теоретичної сутності реструктуризації (Розділ 1, підр. 1.1), її способів та напрямків (Розділ 1, підр. 1.2; Розділ 3, підр. 3.1), узагальненні методичних засад оцінки ефективності реструктуризації (Розділ 1, підр. 1.3); статистичного аналізу – для дослідження динаміки розвитку будівельної галузі (Розділ 2, підр. 2.1) та її інвестиційної привабливості (Розділ 2, підр. 2.3), для обґрунтування факторів впливу на ефективність реструктуризації (Розділ 2, підр. 2.2);

кореляційного аналізу – для виявлення взаємозв'язку між обсягом реалізації продукції та зовнішніми джерелами інвестування реальних інвестицій (Розділ 2, підр. 2.1); моделювання і теоретичного синтезу – при розробленні моделі реалізації реструктуризації та виокремленні її етапів (Розділ 3, підр. 3.1); спостереження, фінансового аналізу та вимірювання – для розроблення методу діагностування реструктуризації (Розділ 3, підр. 3.2); експертних оцінок, нечіткої логіки та лінгвістичного моделювання – при розробленні моделі оцінювання ефективності реструктуризації підприємств будівельної галузі (Розділ 3, підр. 3.3); графічний – для наочного відображення динаміки показників, схем (Розділ 1, підр. 1.1, 1.2; Розділ 2; Розділ 3, підр. 3.2, 3.3).

Інформаційна база дослідження базована на наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, матеріалах наукових конференцій, законодавчих і нормативних актах України, статистичних і даних періодичних видань, звітній інформації підприємств будівельної галузі, експертній інформації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико-методичних засад та прикладних аспектів діагностування реструктуризаційних процесів у будівельній галузі. Особистий внесок автора у розроблення даної проблематики становлять наступні положення, що й визначають новизну дисертації, де зокрема:

вперше:

- розроблено метод діагностування реструктуризації на основі застосування індикаторів, які відображають якість управління, ринкову вартість, прибутковість діяльності, структуру капіталу, фінансові зобов'язання, ефективність управління ресурсами, структуру операційних витрат підприємства. Запропонований метод, забезпечуючи діалектичну єдність отриманої інформації, дає змогу обґрунтувати необхідність реструктуризації конкретного типу та оцінити фінансові можливості підприємства щодо реалізації реструктуризаційних заходів;

удосконалено:

- модель превентивного оцінювання реструктуризаційних процесів підприємств будівельної галузі на основі нечіткої логіки та лінгвістичного моделювання, яка, на відміну від наявних, поєднує фінансові та нефінансові, кількісні та якісні показники, що допомагає спрогнозувати ефективність обраного способу реструктуризації і запобігти невиправданим втратам ресурсів;

- теоретико-методичний підхід до моделювання процесу реалізації реструктуризації, який, на відміну від наявних, передбачає виділення окремих адитивних етапів – аналітичного, організаційного та імплементаційного, що сприяє формалізації та систематизації комплексу дій щодо розроблення та реалізації обраної програми реструктуризації;

набули подальшого розвитку:

- економічна оцінка будівельної галузі, яка передбачає визначення стадії життєвого циклу та рівня інвестиційної привабливості, що сприяє обґрунтуванню важливості адаптивної реструктуризації будівельними

підприємствами, а також виявленню та систематизації екзогенних факторів, котрі суттєво впливають як на ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств, так і на успішність здійсненої реструктуризації;

- теоретичні основи реструктуризаційного процесу, які, на відміну від наявних, передбачають виділення двох валентних стадій: тривоги, котра характерна усвідомленням необхідності структурних змін апіорі, задовго до виникнення кризової ситуації, що дає змогу підвищити ефективність діяльності за рахунок раціональнішого використання економічного потенціалу; резистентності – супротиву негативним змінам у фінансово-господарській діяльності, що передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на адаптацію до нового економічного середовища чи підвищення фінансової стійкості підприємства;

- теоретико-методичні засади диференціації способів реструктуризації на основі матриці, в якій, на відміну, від наявних методик, враховано причини ініціації реструктуризації, що допомагає обґрунтувати вибір методу реалізації реструктуризації.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробленні методу діагностування реструктуризаційного процесу, що дає змогу оперативно виявляти негативні зміни у фінансово-господарській діяльності підприємства, врахувавши при цьому його фінансові можливості для реалізації реструктуризаційних заходів, і надані методичні рекомендації щодо застосування суб'єктами підприємництва запропонованого методу на практиці.

Висновки та рекомендації щодо діагностування необхідності реструктуризації будівельними підприємствами, наведені у дисертаційній роботі, впроваджені у діяльність ВАТ «Тернопільбуд» (м. Тернопіль) (довідка № 221 від 9. 03. 2010) та КБМП «БМУ-2» (м. Вінниця) (довідка № 125 від 5. 03. 2010). Практичні результати дослідження можуть інші підприємства використати для діагностування необхідності реструктуризації та превентивного оцінювання її ефективності.

Матеріали дисертаційного дослідження використовують у навчальному процесі кафедри фінансів, обліку і контролю Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя при викладанні дисциплін «Фінанси підприємств» та «Фінансовий аналіз» (довідка № 558 від 09. 03. 2010).

Особистий внесок здобувача полягає в одноосібно виконаному науковому дослідженні. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, здобувач використала лише ті ідеї і положення, які є результатом її особистих досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи автор доповідала, і вони отримали позитивну оцінку науковців на таких всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Національні ринки України» (Алушта, 2003); «Стратегія розвитку вітчизняних підприємств» (Тернопіль, 2003); «Динаміка наукових досліджень 2004» (Дніпропетровськ, 2004); «Науковий потенціал світу 2004»

(Дніпропетровськ, 2004); «Науковий потенціал світу 2005» (Дніпропетровськ, 2005); «Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє» (Львів, 2005); «Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку держави» (Луцьк, 2006); «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» (Тернопіль, 2006); «Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку економіки України» (Тернопіль, 2006); «Проблеми економічної кібернетики» (Львів, 2007); «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» (Тернопіль, 2007); «Теоретична і прикладна економіка: задачі та перспективи» (Тернопіль, 2008); наукові конференції Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя (м. Тернопіль, 2002, 2003, 2004, 2007, 2008, 2009).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 28 наукових праць (наукові статті, тези доповідей на конференціях) загальним обсягом 4,9 д. а., з яких авторові належить 4,8 д. а. У фахових виданнях опубліковано одноосібно 10 праць.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків і додатків (загалом 230 сторінок), списку використаних джерел із 225 найменувань. Робота містить 35 таблиць та 30 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретично-методичні основи реструктуризації підприємств» систематизовано погляди теоретиків і практиків щодо суті реструктуризації, її основних напрямів та засобів реалізації, обґрунтовано доцільність застосування сучасних способів реструктуризаційних перетворень, досліджено методи оцінки ефективності реструктуризації на вітчизняних підприємствах.

Донині актуальним питанням залишається розроблення дієвих механізмів своєчасного й адекватного реагування на негативні процеси, що відбуваються всередині підприємства та якнайшвидша його адаптація до перманентно мінливого ринкового середовища. Оскільки будь-які позитивні зміни у макроекономічному контексті – це віддзеркалення реальних трансформативних заходів, що здійснили окремі господарюючі суб'єкти, то ефективність функціонування окремих бізнес-одиниць – це ефективність розвитку економіки країни, формування принципово нових способів ведення бізнесу, перманентний розвиток підприємницьких здібностей і постійний інноваційний пошук.

Реструктуризація як один із ефективних способів підвищення конкурентоспроможності підприємства та поліпшення результатів його фінансово-господарської діяльності характеризується:

- активізацією економічного потенціалу;
- внутрішніми структурними змінами незалежно від причини проведення реструктуризації;
- усуненням (максимальним обмеженням) негативного впливу зовнішніх факторів на фінансовий стан підприємства.

Узагальнення літературних джерел вітчизняних і зарубіжних вчених свідчить, що реструктуризацію можуть здійснювати підприємства: діяльність яких є прибутковою та які займають певну позицію на ринку, однак необхідність пристосування до ринкових змін зумовлює структурні перетворення – адаптивна реструктуризація; в яких можливості для маневрування обмежені, фінансовий стан порівняно задовільний – антикризова реструктуризація; які прагнуть зміцнити свої ринкові позиції, створюючи унікальні конкурентні переваги, підвищуючи імідж, збільшуючи ринкову вартість – реструктуризація розвитку.

Із метою повнішого виявлення суті реструктуризаційного процесу виділено основні, валентні між собою, стадії: тривоги – підвищення ефективності діяльності за рахунок ефективнішого використання нинішнього потенціалу: поглиблення маркетингових досліджень, перегляд стратегії розвитку, зміна організаційної структури, створення інформаційної системи, вдосконалення кадрової політики, інтенсифікації основного й оборотного капіталу; резистентності (боротьби, супротиву) – реалізація комплексу реактивних заходів, що їх цілеспрямовано вибирає ініціатор реструктуризації: забезпечення рентабельності, зміна структури капіталу, підвищення ліквідності, відновлення платоспроможності.

Така диз'юнкція реструктуризаційного процесу зумовлена тим, що діяльність підприємства – це постійна конкурентна боротьба, а реструктуризація – її ефективний засіб. При цьому програму антикризової реструктуризації реалізують на стадії резистентності, а реструктуризації розвитку чи адаптації – на стадії тривоги.

Із огляду на необхідність використання сучасних способів проведення реструктуризації, запропоновано застосовувати їх залежно від мети (рис. 1).

	Адаптивна реструктуризація	Антикризова реструктуризація	Реструктуризація розвитку
Інжиніринг	+		+
Реінжиніринг	+		+
Система управління якістю	+		+
Бенчмаркінг	+	+	
Аутсорсинг	+	+	+

Рис. 1. Матриця сучасних способів реалізації реструктуризації

У другому розділі «Аналіз будівельної галузі у контексті необхідності реструктуризації підприємств» проаналізовано сучасний стан будівельної галузі, визначено її життєвий цикл, рівень інвестиційної привабливості та сформульовано основні висновки щодо тенденцій подальшого розвитку. Доведено визначальну роль адаптивної реструктуризації та необхідність її проведення будівельними підприємствами. Виокремлено й обґрунтовано вплив екзогенних і ендогенних факторів на результати діяльності та на рівень ефективності реструктуризації.

Важливе значення для обґрунтування превалюючої ролі адаптивної реструктуризації будівельними підприємствами має аналіз галузі, розвиток якої визначається, передусім, стадією життєвого циклу. Згідно з оцінкою критеріальних показників – темпу зростання обсягу виконаних будівельно-монтажних робіт та рівня прибутковості (збитковості) – встановлено, що будівельна діяльність активізувалась у 2000 р. з подальшим прискореним зростанням галузі в 2001 р., 2003 – 2004 рр., 2006 – 2007 рр. та стабілізацією у 2002 та 2005 рр. (стадія зрілості). Проте, незважаючи на позитивну динаміку, вже в 2008 р. будівельна галузь опинилася на стадії занепаду (рис. 2).

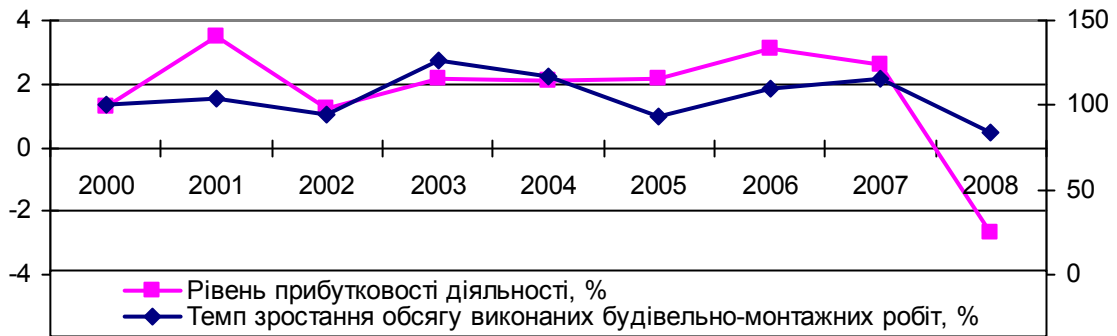

Рис. 2. Динаміка критеріальних показників життєвого циклу будівельної галузі у 2000 – 2008 рр.

Важливою ознакою будівельної галузі як функціональної основи матеріального виробництва є її інвестиційна привабливість. Дослідження на основі обґрунтування рівня перспективності галузі, середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств та оцінки галузевих інвестиційних ризиків дають змогу зробити висновок, що інвестиційна привабливість будівництва в динаміці погіршується. Зростає збитковість активів (-1,1%), власного капіталу (-6,4%) та операційної діяльності (-2,7%), зменшується частка будівництва у ВВП (до 3,5%), знижується рівень стійкості галузі до економічного спаду (темпи зростання обсягів будівельних робіт нижчі за темпи зростання ВВП на 11,8% пункти), зменшується частка власного капіталу у майні (17,6% у 2008 році проти 23,44% та 56,4% у 2007 та 2000 рр. відповідно), високою є варіативність рентабельності власного капіталу (0,46).

Негативні тенденції у будівництві, попри його автентичність, – нерухомість продукції, залежність від кліматичних умов, розосередженість, безцеховість, довготривалість та дрібносерійність будівництва, – зумовлені також суттєвим впливом на фінансово-господарську діяльність екзогенних чинників, таких як недостатність державної підтримки та зменшення платоспроможного попиту на будівельну продукцію, насамперед, через скорочення кредитних програм, що детермінує звуження напрямків реального інвестування. Оскільки питання фінансування будівництва потребує вивчення, розраховано коефіцієнти кореляції між обсягами реалізованої будівельної продукції та зовнішніми джерелами фінансування

будівництва – бюджетними капіталовкладеннями, коштами населення, вкладеними у будівництво, позиковими ресурсами (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між обсягом реалізованої будівельної продукції та зовнішніми джерелами фінансування

Показники	Обсяг реалізованої будівельної продукції
Бюджетні кошти	0,97
Кошти населення, вкладені у будівництво	0,94
Кредити банків та інші позики	0,98

За результатами дослідження, значення всіх коефіцієнтів кореляції відображають суттєвий зв'язок (більше 0,8) між обсягом реалізації будівельної продукції та зовнішніми джерелами фінансування будівництва. Аналіз структури капіталовкладень засвідчив, що частка ендогенних джерел фінансування в їх загальному обсязі варіюється в межах від 68,6% до 56,4% з тенденцією до зменшення, що посилює залежність ефективності діяльності будівельних підприємств від залучених та позичених ресурсів. Отримані результати дають змогу стверджувати, що негативна динаміка розвитку галузі зумовлена, насамперед, несприятливими змінами ринкового середовища, що визначає потребу будівельних підприємств у необхідності проведення адаптивної реструктуризації.

Аналіз літературних джерел, а також власні дослідження дали змогу поділити сукупність факторів, що визначають рівень ефективності реструктуризації на внутрішні та зовнішні, експліцитні (чітко виражені) та імпліцитні (приховані). Досвід діяльності таких підприємств, як ВАТ «Тернопільбуд», КБМП «БМУ-2», ПП «Креатор-Буд», ВАТ «Домобудівний комбінат», а також власні дослідження посприяли обґрунтуванню впливу кожного з факторів як на результати діяльності, так і на рівень ефективності реструктуризації.

У третьому розділі «Формування та реалізація системи діагностування реструктуризації будівельних підприємств» представлено модель реструктуризаційного процесу з виділенням адитивних етапів – аналітичного, організаційного та імплементаційного. Виокремлено напрямки структурних перетворень та систематизовано реструктуризаційні заходи. Розроблено метод діагностування реструктуризації підприємств на основі аналізу фінансових індикаторів. Запропоновано модель оцінки ефективності реструктуризації з використанням апарату нечіткої логіки та лінгвістичного моделювання.

Науковий пошук, спрямований на дослідження теорії антикризового управління і практики реструктуризації підприємств, дав змогу запропонувати модель реалізації реструктуризації, що охоплює три адитивних етапи – аналітичний, організаційний та імплементаційний (рис.3).

Рис. 3. Модель реалізації реструктуризації

Роль аналітичного етапу полягає у збиранні, аналізуванні та систематизації інформації для прийняття рішення щодо необхідності реструктуризації. На ньому виявляються негативні тенденції у господарській діяльності підприємства шляхом аналізу фінансового стану підприємства, організаційно-управлінського аналізу й аналізу стратегії підприємства.

Окрім внутрішнього аналізу, здійснюють моніторинг економічного середовища – ситуаційний аналіз. Його основними методами є SWOT-аналіз, аналіз сегментів ринку, аналіз конкуренції та позиційний аналіз.

Реалізація організаційного етапу передбачає формування програми реструктуризації – вибір заходів структурного реформування та джерел їх фінансування, дослідження факторів впливу на реструктуризаційний процес, делегування та розподіл обов'язків, упровадження системи мотивації, превентивне оцінювання ефективності обраної програми реструктуризації.

Імплементативний етап передбачає реалізацію обраного варіанта реструктуризації, забезпечує поточне управління та координацію дій, аналіз результатів.

Інформаційним забезпеченням прийняття рішення щодо необхідності реструктуризації для переважної більшості керівників (понад 85%) є результати аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. У зв'язку з цим, згідно з результатами досліджень, запропоновано метод, що дасть змогу діагностувати необхідність реструктуризації та визначити рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами для її проведення. Виділено три категорії підприємств за ступенем фінансових можливостей: А – підприємства, що можуть самостійно розпочати і завершити реструктуризацію; Б – підприємства, реструктуризація яких може бути ефективною, проте вони не володіють необхідними фінансовими ресурсами;

В – неспроможні господарюючі суб'єкти, для котрих будь-які структурні зміни не виправдані.

Результати дослідження доводять, що за допомогою запропонованих економічних показників можна всебічно й однозначно оцінити фінансовий стан підприємства у контексті необхідності здійснення реструктуризації. Будь-яке управлінське рішення й, відповідно, зміна множини дій, зумовлених внутрішніми чи зовнішніми чинниками, відображаються у значеннях економічних показників та їх динаміці. Цільову функцію діагностики відобразимо таким чином:

$$P = f(I_{упр}, I_{рв}, I_{еф}, I_{кан}, I_{фз}, I_{акт}, I_{ов}) \rightarrow \min, \quad (1)$$

де P – необхідність реструктуризації; $I_{упр}$ – якість управління підприємством; $I_{рв}$ – ринкова вартість підприємства; $I_{еф}$ – ефективність діяльності; $I_{кан}$ – структура капіталу; $I_{фз}$ – структура фінансових зобов'язань; $I_{акт}$ – структура активів; $I_{ов}$ – структура операційних витрат.

Із врахуванням цього, здійснюють вибір показників за ознакою диференціації підприємств відповідно до рівня фінансових можливостей і залежно від причини проведення реструктуризації. Запропонований метод передбачає два етапи діагностики: перший – власне діагностування необхідності реструктуризації і виявлення фінансової спроможності підприємства. При цьому формують правила діагностування, аналізуючи відхилення отриманих значень від нормативних та зміни показника в часі; другий – визначення напрямку реструктуризації. Даний етап діагностування передбачає використання вибірки показників, розрахованих на першому, через відображення ступеня значимості окремого показника у визначенні необхідності конкретного типу реструктуризації. Висновки аналітик формалізує залежно від діапазону зміни індикатора, його динаміки, відхилень фактичних значень від нормативних.

Запропонований метод дає змогу діагностувати необхідність реструктуризації через забезпечення принципу системності економічних показників та комплексності оцінки – відображення всіх аспектів фінансово-господарської діяльності.

Як показали результати діагностики, потребують реструктуризації всі підприємства-репрезентанти, зокрема ВАТ «Тернопільбуд», ВАТ «Домобудівний комбінат» та КБМП «БМУ-2» – адаптивної (фінансові можливості задовільні), ПП «Креатор-Буд» – антикризової, за умови залучення фінансових ресурсів.

Проведені дослідження посприяли виявленню основних проблем щодо оцінювання ефективності реструктуризації: аналіз результатів реструктуризації після її здійснення, нівелювання причин реструктуризації, що спотворює оцінку рівня її ефективності, неможливість одночасного використання фінансових і нефінансових, кількісних та якісних показників. У результаті систематизації літературних джерел та власних досліджень запропоновано підхід до оцінювання ефективності реструктуризації на засадах нечіткої логіки, який дає змогу врахувати невизначеність розвитку економічних процесів та когнітивність думки ініціатора реструктуризації.

Практичне застосування інструментарію нечіткої логіки для оцінювання ефективності адаптивної реструктуризації передбачає використання моделі нечіткого логічного виведення через формування системи логічних висловлювань – бази знань, що їх задають у вигляді «якщо – тоді, інакше», і вони відображають зв'язок вхідних змінних з одним із можливих значень вихідної змінної. Міру належності виходу моделі нечіткого логічного виведення обчислюють так:

$$\mu^{dj}(y) = \max_{p=1, k_j} \left[a_{jp} \cdot \min_{p=1, n} (\mu^{jp}(x_i)) \right], j = \overline{1, m}, \quad (2)$$

де d_j – лінгвістичний терм вихідної змінної y , що належить терм-множині змінної D , $j = \overline{1, m}$; $\mu^{dj}(y)$ – функція належності вихідної змінної y до терму d_j ; a_{jp} – лінгвістичний терм вхідної змінної x_i , що належить терм-множині змінної A_i , $i = \overline{1, n}$, $j = \overline{1, m}$, $p = \overline{1, k_j}$; $\mu^{jp}(x_i)$ – функція належності вхідної змінної (x_i) до терму a_{jp} , $p = \overline{1, k_j}$; k_j – кількість правил, які визначають значення змінної $y = d_j$.

Модель оцінювання ефективності реструктуризації будівельного підприємства – це пошук функціонального відображення

$$X = x_1, x_2, \dots, x_n \rightarrow Z \in [0, 1], \quad (3)$$

де Z – ефективність реструктуризації, $X = x_1, x_2, \dots, x_n$ – фактори впливу на ефективність адаптивної реструктуризації будівельного підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Показники моделі ефективності адаптивної реструктуризації будівельних підприємств

Показник	Вхідні змінні	Показник	Вхідні змінні
u_1	Економічні фактори	x_{11}	Платоспроможність покупців
x_1	Джерела фінансування реструктуризації	x_{12}	Потенційна місткість ринку
x_2	Рівень придатності основних засобів і ЗММ	x_{13}	Тривалість реструктуризації
x_3	Рівень забезпеченості основними засобами і ЗММ	u_3	Субсидіарні фактори
x_4	Інноваційний потенціал	x_{14}	Ділова репутація підприємства
x_5	Рівень прибутку за кошторисом	x_{15}	Розміри підприємства
x_6	Кваліфікація робітників та ІТР	x_{16}	Підтримка місцевих органів влади
u_2	Інші детермінантні фактори	u_4	Макроекономічні фактори
x_7	Ступінь залежності від субпідрядників	x_{17}	Грошово-кредитна політика НБУ
x_8	Кількість конкурентів	x_{18}	Рівень інфляції в країні
x_9	Розміри конкурентів	x_{19}	Законодавче сприяння
x_{10}	Рівень попиту на будівельні послуги	x_{20}	Рівень розвитку кредитної системи

Ієрархічний зв'язок між факторами впливу та рівнем ефективності реструктуризації відображено наступними залежностями:

$$\begin{aligned} Z &= f_z(y_1, y_2, y_3, y_4), \\ y_1 &= f_1(x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6), y_2 = f_2(x_7, x_8, x_9, x_{10}, x_{11}, x_{12}, x_{13}), \\ y_3 &= f_3(x_{14}, x_{15}, x_{16}), y_4 = f_4(x_{17}, x_{18}, x_{19}, x_{20}) \end{aligned} \quad (4)$$

Рівень ефективності адаптивної реструктуризації на основі нечіткого логічного виведення змодельовано із використанням двадцяти вхідних показників і п'яти баз знань.

Відповідні розрахунки виконано на прикладі оцінювання ефективності адаптивної реструктуризації, що здійснили підприємства ВАТ «Тернопільбуд» та КБМП «БМУ-2». Отримані значення функції належності змінної «ефективність реструктуризації» дорівнюють відповідно 0,221 та 0,212, на основі чого зроблено висновок про низький рівень ефективності реструктуризації, що підтверджено результатами аналізу показників, негативні зміни яких детермінують адаптивну реструктуризацію (табл. 3).

Таблиця 3

Результати аналізу ефективності адаптивної реструктуризації

Показник	ВАТ «Тернопільбуд»			КБМП «БМУ-2»		
	6 міс. 2009 року	2008 рік	Зміна, +, (-)	6 міс. 2009 року	2008 рік	Зміна, +, (-)
Частка нематеріальних активів у майні, %	0,007	0,008	(0,001)	–	–	–
Рентабельність продажу, %	3,44	4,7	(1,26)	5,2	5,4	(0,2)
Питома вага собівартості у виручці від реалізації, %	96,6	95,3	1,3	94,8	94,6	0,2
Матеріаломісткість продукції	0,11	0,35	(0,24)	0,05	0,64	(0,59)
Оборотність виробничих запасів	8,4	27,2	(18,8)	1,5	18,0	(16,5)
Фондовіддача	2,2	7,8	(5,6)	6,6	10,2	(3,6)
Рентабельність активів, %	0,02	1,6	(1,58)	1,8	4,5	(2,7)
Рентабельність власного капіталу, %	0,1	5,4	(5,3)	8,06	15,7	(7,64)
Оборотність активів	0,33	1,08	(0,75)	1,5	2,3	(0,8)
Продуктивність праці	47,3	171,4	(124,1)	67,8	101,5	(33,7)
Оборотність кредиторської заборгованості у днях	61,0	36,7	24,3	76,6	13,7	62,9
Оборотність дебіторської заборгованості у днях	27,9	26,6	1,3	144,0	45,0	99,0
Питома вага сумнівної дебіторської заборгованості, %	–	–	–	–	–	–
Коефіцієнт покриття	1,6	1,3	0,3	1,9	3,4	(1,5)
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,4	0,9	(0,5)	0,2	2,6	(2,4)
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,02	0,16	(0,14)	0,2	0,1	0,1
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,9	0,8	0,1	0,6	0,8	(0,2)

Запропонований підхід до оцінювання ефективності реструктуризації дає змогу поєднувати формалізовані процедури опрацювання інформації та творче інтуїтивне мислення людини. Він допомагає здійснити превентивну оцінку ефективності реструктуризації і зробити висновок про ступінь її ефективності, а також виявити недоліки в реалізації програми реструктуризації та відкоректувати прийняті рішення.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено теоретичне узагальнення і науково-практичне розв'язання завдання діагностування реструктуризаційних процесів у будівельній галузі. Розроблені в дисертації методичні засади й практичні рекомендації дадуть змогу вітчизняним підприємствам вчасно діагностувати необхідність структурних перетворень та превентивно оцінювати ефективність обраних реструктуризаційних заходів, що унеможливить нераціональне витрачання ресурсів та сприятиме підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності.

Отримані результати свідчать про досягнення окресленої мети і завдань дослідження, а також служать основою для наступних висновків:

1. Аналіз публікацій та результати власних досліджень дають змогу стверджувати, що реструктуризація як процес характерна диз'юнкцією та валентністю – взаємозв'язком превентивних (стадія тривоги – активізація економічного потенціалу) та реактивних (стадія резистентності – невідкладні антикризові дії) заходів. На першій стадії реалізують реструктуризацію розвитку й адаптивну, на другій – антикризову реструктуризацію. Першочерговою метою реструктуризації є не усунення наслідків, а попередження виникнення проблем різноманітного походження, оскільки бізнес має бути ефективним на даний, конкретний момент часу, що перебуває у площині адаптивної реструктуризації – превалюючої щодо решти.

2. Процес реалізації реструктуризації має об'єднувати процеси аналізування та опрацювання інформації щодо змін внутрішнього і зовнішнього середовищ, оцінку, мотивацію та контроль за впровадженням реструктуризаційних заходів. Враховуючи це, виділено окремі адитивні етапи – аналітичний, організаційний та імплементаційний, кожен із яких передбачає низку характерних робіт. Дотримання послідовності наведених етапів допоможе підприємствам враховувати всі важливі аспекти під час розроблення програми реструктуризації та її впровадження.

3. Систематизовано та доповнено способи реалізації реструктуризації. У вигляді матриці диференційовано сучасні способи реалізації реструктуризації залежно від мети. Рекомендовано застосовувати: для реструктуризації розвитку засоби інжинірингу та реінжинірингу, систему управління якістю й аутсорсинг; для антикризової реструктуризації – бенчмаркінг і аутсорсинг; для адаптивної реструктуризації – будь-який із перерахованих способів. Використання такої матриці слугуватиме інформаційною базою для

прийняття раціональних управлінських рішень з подальшим формуванням та реалізацією програми реструктуризації.

4. У результаті аналізу стану будівельної галузі встановлено, що її розвиток характеризується ациклічністю та непрогнозованістю – якщо протягом 2000-2007 рр. будівництво знаходилося на стадії зростання з деякою дискретністю розвитку в 2002 та 2005 рр. (стадія зрілості), то вже в 2008 р. будівельна галузь мала негативну динаміку – темпи виконаних будівельних робіт зменшились до 84,2% за збільшення рівня збитковості підприємств до 2,7%, що характерно для стадії занепаду. Інвестиційна привабливість будівництва теж знижується, що підтверджують динаміка параметрів рівня перспективності та рентабельності діяльності підприємств галузі, а також оцінка галузевих інвестиційних ризиків. Таке погіршення стану будівельної галузі зумовлене як безсистемністю економічних реформ, так і безпідставним стимулюванням внутрішнього попиту на будівельну продукцію шляхом збільшення обсягів кредитування фізичних осіб та реалізації центральним банком політики «дешевих грошей». У результаті кореляційного аналізу встановлено, що щільність зв'язку між обсягами реалізації будівельної продукції та зовнішніми джерелами фінансування капіталовкладень доволі висока (понад 0,9). На цій підставі можна зробити висновок про суттєвість впливу екзогенних факторів на результати діяльності будівельних підприємств.

5. Запропоновано метод діагностування необхідності реструктуризації на основі аналізу системи економічних індикаторів – якості управління, ринкової вартості, прибутковості діяльності, структури капіталу, фінансових зобов'язань, ефективності управління ресурсами, структури операційних витрат підприємства. Даний метод дасть змогу не лише діагностувати потребу у реструктуризації, а й визначити фінансові можливості господарюючого суб'єкта щодо реалізації структурних перетворень та обґрунтувати причину реструктуризації, що сприятиме оптимальному вибору конкретних реструктуризаційних заходів.

6. В умовах невизначеності ринку та обмеженості аналітика математичним апаратом значна частина якісної інформації, необхідної для прийняття раціональних рішень, залишається поза увагою, тому на основі наявних методик достовірно оцінити ефективність реструктуризації неможливо. У зв'язку з цим запропоновано модель превентивного оцінювання ефективності реструктуризації зі застосуванням апарату теорії нечіткої логіки та лінгвістичного моделювання, у якій, поряд із чіткими – кількісно вимірюваними даними, поєднані якісні – кількісно невизначені – аспекти ефективності реструктуризації. Запропоновано використовувати чотири групи індикаторів ефективності реструктуризації, систематизованих у вигляді економічних, макроекономічних, інших детермінантних та субсидіарних ендогенних і екзогенних факторів. Модель дає змогу превентивно оцінити рівень ефективності реструктуризації та прийняти обґрунтовані рішення щодо доцільності реалізації обраного комплексу заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях

1. Винник Т. М. Деякі аспекти ефективної реструктуризації підприємств / Т. М. Винник // Галицький економічний вісник. – 2004. – №2. – С. 44–50;
2. Винник Т. М. Нормативно-правове регулювання реструктуризації підприємств в Україні / Т. М. Винник // Галицький економічний вісник. – 2004. – №3. – С. 140–148;
3. Винник Т. М. Інжиніринг та реінжиніринг – ефективні методи управління підприємством / Т. М. Винник // Галицький економічний вісник. – 2005. – №5. – С. 70–75;
4. Винник Т. М. Реструктуризація вітчизняних підприємств у контексті трансформаційних змін їх ринкової стратегії / Т. М. Винник // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2007. – Випуск 3 (39). – С. 32–40;
5. Винник Т. М. Аналіз методів оцінки ефективності різних типів реструктуризації / Т. М. Винник // Формування ринкової економіки в Україні. Проблеми економічної кібернетики. – 2007. – Спецвипуск 16. – С. 17–21;
6. Винник Т. М. Методи оцінки ефективності різних типів реструктуризації / Т. М. Винник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2007. – Випуск 21. – С. 264–276;
7. Винник Т. М. Висока якість вітчизняної продукції – запорука конкурентоспроможності у СОТ / Т. М. Винник // Економіка: проблеми теорії і практики. – 2007. – Випуск 232. Том IV. – С. 1086–1091;
8. Винник Т. М. Корпоративна реструктуризація в Україні: особливості проведення та методи оцінки ефективності / Т. М. Винник // Галицький економічний вісник. – 2008. – №4(19). – С. 44–51;
9. Винник Т. М. Джерела фінансування реструктуризаційних заходів / Т. М. Винник // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2008. – Випуск 2 (42). – С. 50–56;
10. Винник Т. М. Екстенціональність нечіткої логіки як методу оцінки ефективності реструктуризації підприємств / Т. М. Винник // Науковий збірник «Формування ринкової економіки». – 2008. – Випуск 18. – С. 233–236;

Інші публікації

11. Винник Т. М. Мета та основні завдання стратегічної реструктуризації підприємств / Т. М. Винник // Матеріали шостої наукової конференції Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя (Тернопіль, 24-26 квітня 2002 р.) – Тернопіль: ТДТУ, 2002. – С. 170;
12. Винник Т. М. Об'єктивна необхідність та передумови реструктуризації підприємств в Україні / Т. М. Винник // Матеріали сьомої науково-практичної конференції ТДТУ ім. І. Пулюя (Тернопіль, 22-24 квітня 2003 р.) – Тернопіль: ТДТУ, 2003. – С. 245;
13. Винник Т. М. Особливості здійснення реструктуризації підприємств в умовах формування національного ринку / Т. М. Винник // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції Таврійського національного

університету ім. В. І. Вернадського: Національні ринки України (Алушта, 5-7 травня 2003 р.) – Алушта: ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2003. – С. 20–21;

14. Винник Т. М. Реструктуризація вітчизняних підприємств в умовах формування національного ринку / Т. М. Винник // Матеріали науково-практичної конференції: Стратегія розвитку вітчизняних підприємств (Тернопіль, 23-24 жовтня 2003 р.) – Тернопіль: ТАНГ, 2003. – С. 243;

15. Винник Т. М. Санація як спосіб попередження банкрутства підприємств / Т. М. Винник // Матеріали восьмої наукової конференції ТДТУ ім. І. Пулюя (Тернопіль, 11-12 травня 2004 р.) – Тернопіль: ТДТУ, 2004. – С. 203;

16. Винник Т. М. Реструктуризація як найбільш ефективний спосіб реформування вітчизняних підприємств / Т. М. Винник // Матеріали третьої міжнародної науково-практичної конференції «Динаміка наукових досліджень 2004». Том 46 (Дніпропетровськ, 1-15 листопада 2004 р.) – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 22–24;

17. Винник Т. М. До питання про реструктуризацію підприємств в Україні / Т. М. Винник // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу 2004». Том 20 (Дніпропетровськ, 1-15 листопада 2004 р.) – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 17–18;

18. Винник Т. М. Сертифікація систем якості продукції-важлива складова реструктуризації вітчизняних підприємств / Т. М. Винник // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу 2005». Том 3 (Дніпропетровськ, 30 вересня 2005 р.) – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 10–12;

19. Винник Т. М. Інжиніринг як ефективний метод управління підприємством / Т. М. Винник // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє» (Львів, 21-22 жовтня 2005 р.) – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2005 р. – С. 55–56;

20. Винник Т. М. Підвищення конкурентоспроможності продукції на вітчизняних підприємствах через впровадження системи управління якістю / Т. М. Винник // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку держави» (Луцьк, 6-7 жовтня 2006 р.) – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2006. – С. 167–168;

21. Винник Т. М. Якість продукції – важлива складова конкурентоспроможності підприємства / Т. М. Винник // Матеріали четвертої міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» Частина 2. (Тернопіль, Інститут економіки і підприємництва, 30 березня 2006 р.) – Тернопіль: ІЕП, 2006. – С. 16–17;

22. Винник Т. М. Маркетингова реструктуризація в контексті трансформативних змін вітчизняних підприємств / Т. М. Винник // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку економіки України» (Тернопіль, Чортківський

інститут підприємництва і бізнесу, 23 листопада 2006 р.) – Тернопіль: Тернограф, 2006. – С. 239–241;

23. Винник Т. М. Реструктуризація підприємств як основа активізації процесу реформування національної економіки. / Т. М. Винник // Матеріали одинадцятої наукової конференції ТДТУ ім. І. Пулюя (Тернопіль, 11-12 травня 2007 р.) – Тернопіль: ТДТУ, 2007. – С. 217;

24. Винник Т. М., Гринчуцька С. В. Управління витратами у контексті реструктуризації підприємств / Т. М. Винник, С.В. Гринчуцька // Матеріали дванадцятої Всеукраїнської науково-методичної конференції «Проблеми економічної кібернетики» (Львів, 3-5 жовтня 2007 р.) Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – С. 174–175 [*Особистий внесок автора: обґрунтовано вплив реструктуризації на досягнення підприємством оптимального співвідношення «ціна-якість»*];

25. Винник Т. М. Необхідність та передумови вступу України до СОТ / Т. М. Винник // Матеріали п'ятої міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» (Інститут економіки і підприємництва, 17 квітня 2007 р.) – Тернопіль: ІЕП, 2007. – С. 46–47;

26. Винник Т. М. Лізинг як спосіб фінансування реструктуризаційних заходів / Т. М. Винник // Матеріали дванадцятої наукової конференції ТДТУ ім. Івана Пулюя (Тернопіль, 14-15 травня 2008 р.) – Тернопіль: ТДТУ, 2008. – С. 316;

27. Винник Т. М. До питання про методи оцінки ефективності реструктуризації / Т. М. Винник // Матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції молодих учених «Теоретична і прикладна економіка: задачі та перспективи» (Тернопіль,) ТДТУ ім. Івана Пулюя, 2008 р. – С. 79-80;

28. Винник Т. М. Субстанціональні аспекти теорії нечіткої логіки / Т. М. Винник // Матеріали тринадцятої наукової конференції ТДТУ ім. І. Пулюя (Тернопіль, 11-12 травня 2009 р.) – Тернопіль: ТДТУ, 2009. – С. 338.

АНОТАЦІЯ

Винник Т. М. Діагностування реструктуризаційних процесів у будівельній галузі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами. – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2010.

Дисертаційну роботу присвячено розробленню науково-методичних засад і практичних рекомендацій щодо діагностування реструктуризаційних процесів на прикладі підприємств будівельної галузі.

Удосконалено економічний зміст поняття «реструктуризація». Диференційовано напрямки та сучасні способи реструктуризації залежно від

мети. Дано економічну характеристику будівельної галузі та її інвестиційної привабливості. Визначено життєвий цикл будівельної галузі. Удосконалено модель реалізації реструктуризації з виділенням адитивних етапів. Запропоновано діагностувати реструктуризацію залежно від необхідності її проведення та мети, а також відповідно до фінансових можливостей підприємства. Виявлено й обґрунтовано зовнішні і внутрішні фактори впливу на ефективність реструктуризації. Розроблено модель оцінювання реструктуризаційних процесів будівельних підприємств на основі нечіткої логіки та лінгвістичного моделювання.

Ключові слова: реструктуризація, інвестиційна привабливість, способи та напрямки реструктуризації, діагностування реструктуризаційних процесів, оцінювання ефективності реструктуризації.

АННОТАЦИЯ

Винник Т. М. Диагностирование реструктуризационных процессов в строительной отрасли. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятиями. – Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя, Тернополь, 2010.

Диссертация посвящена разработке научно-методических оснований и практических рекомендаций по диагностированию реструктуризационных процессов в строительной отрасли. Актуальность темы исследования обусловлена тем, что в современных условиях эффективность деятельности строительных предприятий зависит от макроэкономических тенденций – падения ВВП, активизации инфляционных процессов, девальвации денежной единицы, свертывания банковских кредитных программ, ухудшения платежеспособности граждан. Ограничить отрицательное влияние внешних факторов возможно путем адаптации предприятия к новым рыночным условиям, что обуславливает необходимость реструктуризации. Целью диссертационного исследования является разработка теоретических и практических рекомендаций диагностирования реструктуризационных процессов. Объектом исследования выступает процесс диагностики реструктуризации предприятиями строительной отрасли; предметом исследования – теоретические и прикладные основы диагностики реструктуризационных процессов в строительной отрасли.

В первом разделе «Теоретико-методические основы реструктуризации предприятий» систематизированы взгляды теоретиков и практиков на сущность реструктуризации, ее основных направлений и способов реализации. В виде матрицы обосновано целесообразность современных способов реструктуризационных преобразований в зависимости от причины их проведения. Исследованы методы диагностики и оценки эффективности реструктуризации.

Во втором разделе «Анализ строительной отрасли с точки зрения необходимости проведения реструктуризации предприятий»

проанализировано современное положение строительной отрасли и определено, что на данном этапе она находится в состоянии падения – сужения объемов реализации продукции и роста убыточности операционной деятельности предприятий. Результаты исследования показали также, что строительство в динамике теряет инвестиционную привлекательность. Анализ коэффициентов корреляции между объемами реализации строительной продукции, уровнем государственного финансирования, кредитными ресурсами и вкладами граждан в строительство отображает их сильную связь, что указывает на зависимость предприятий от внешних источников финансирования строительных проектов. Изучение деятельности отечественных предприятий позволило сгруппировать факторы, влияющие на прибыльность их деятельности и на уровень эффективности реструктуризации.

В третьем разделе «Формирование и реализация системы диагностирования реструктуризации строительных предприятий» предложена модель реализации реструктуризации, состоящая из трех этапов: аналитического, организационного и имплементационного. На первом этапе собирают и систематизируют информацию для оценки состояния предприятия с целью принятия решения о необходимости проведения структурных преобразований. В ходе организационного этапа формируется программа реструктуризации: выбор инструментов и источников финансирования реструктуризации, исследование факторов влияния на реструктуризационный процесс, делегирование и распределение обязательств, внедрение системы мотивации, превентивное оценивание эффективности программы реструктуризации. На этапе имплементации реализуется утвержденный вариант программы реструктуризации, обеспечиваются текущее управление и координация действий, анализируются результаты проведенной реструктуризации.

Предложено диагностировать необходимость реструктуризации на основании анализа абсолютных и относительных значений экономических показателей, отражающих качество управления предприятием, его рыночную стоимость, прибыльность предприятия, структуру капитала, структуру обязательств, структуру операционных расходов и эффективность управления ресурсами. При этом предприятия исследованы по категориям: А – предприятия, которые смогут самостоятельно начать и успешно закончить реструктуризацию; Б – предприятия, которым реструктуризация даст позитивный эффект, но у них недостаточно финансовых ресурсов для ее осуществления; В – предприятия, для которых какие-либо структурные изменения неоправданны. Предложенная диагностика осуществляется в два этапа: первый – осознание необходимости структурных изменений и выявление финансовой состоятельности предприятия для их проведения; второй – определение направления реструктуризации (улучшение финансового состояния, адаптация к новым условиям существования или активный рост).

Усовершенствовано модель оценки эффективности реструктуризации на основании нечеткой логики и лингвистического моделирования, что позволяет учитывать не только количественные, но и качественные факторы влияния.

Ключевые слова: реструктуризация, инвестиционная привлекательность, способы и методы реструктуризации, диагностирование реструктуризационных процессов, эффективность реструктуризации.

ANNOTATION

Vynnyk T. M. Diagnosis of restructuring processes in the construction industry. – Manuscript.

Thesis for obtaining of scientific degree of candidate of economic sciences in major 08.00.04 – Economy and management of enterprises.

The thesis is devoted to development of scientific and methodological principles and practical recommendations for diagnosis of restructuring processes in the construction industry. The economic essence of the definition «Restructuring» was improved. Directions and modern ways of restructuring were differentiated depending on the goal. An economic characteristic of the construction industry and its investment potential was given.

Model of restructuring with the allocation of certain additive phases was proposed. Restructuring was proposed to diagnose based on its need for and purpose, and according to financial capacity. Factors influencing the effectiveness of restructuring identified and justified.

Assessment model of restructuring process of building enterprise based on fuzzy logic and linguistic modelling was developed.

Key words: restructuring, investment attractiveness, ways and areas of restructuring, diagnosis of restructuring processes, evaluating the effectiveness of restructuring.

Підписано до друку 25.05.2010. Формат 60×90 1/16.
Папір офсетний. Умов.-друк. арк. 0,9. Обл.-видав. арк. 0,8.
Тираж 100 прим. Замовлення №9-2505.

* * * * *

Друк ПП Цимбал Л. Є.
Свідоцтво про реєстрацію № 926951 від 30. 07. 2009 р.
м. Тернопіль, просп. С. Бандери, 15.
тел. (0352) 52-52-50.